

BESLUT "NATURVÅRDSOMRÅDE VINÄSGRAVEN": 1980-09-22
SKÖTSELPLAN "NATURVÅRDSOMRÅDE VINÄSGRAVEN": 1980-09-22

ANSES NUMERA SOM NATURRESERVAT ENLIGT SÄRSKILDA ÖVERGÅNGS-
BESTÄMMELSER TILL 7 KAP MILJÖBALKEN. 2003-11-24/LK

LÄNSSTYRELSEN KOPPARBERGS LÄN
Planeringsavdelningen
Naturvårdsenheten

BESLUT: 1980-09-22
DNR: 11.126-1290-72 (2062)

NATURVÅRDSOMRÅDE
(2 bilagor + skötselplan)

BESKRIVNING AV NATURVÅRDSOMRÅDET

Naturvårdsområdets

benämning:	Vinäsgravens naturvårdsområde
Kommun:	Mora kommun
Socken:	Mora socken
Fastigheter:	Enligt bilaga 2
Lägesbeskrivning:	Topografisk karta 14E Mora SO, x = 67625, Y = 14310
Areal:	Cirka 47 ha

GRUND FÖR BESLUTET

Vinäsgraven är en ravin som är nedskuren i de stora fossila flygsandsfälten vid Mora. Ravinen har bildats genom tömningen av den uppdämda fornsjön vid Lomsmyren och erosion av den bäck som nu finns i ravinens botten samt genom att grundvatten trän-ger fram som källor. Ravinens längd är cirka 3 km. Dess bredd varierar mellan 75-100 m och djupet är cirka 10 m.

Ravinbotten är mycket fuktig och inslaget av fuktälskande löv-trädsarter är stort. Sidorna, som är branta är bevuxna med löv-skog och tallskog. På de omgivande hedarna dominerar tallen. Ravinens nedre delar är kulturpåverkade och har brukats som slättermarker. Vinäsgraven mynnar i Siljan.

I ravinen och på omgivande hedar finns ett flertal stigar som nyttjas bland annat för motion.

Syftet med avsättandet av Vinäsgraven som naturvårdsområde är att för framtiden bevara en geomorfologiskt intressant bildning samt att hålla området tillgängligt för allmänheten.

Med stöd av 19 § naturvårdslagen (1964:822) förklarar länsstyrelsen det område som utmärkts på bifogad karta som naturvårdsområde.

FÖRESKRIFTER FÖR NATURVÅRDSOMRÅDET

För att trygga ändamålet med naturvårdsområdet förordnar länsstyrelsen med stöd av 10 och 19 §§ naturvårdslagen samt 9 § naturvårdsförordningen (1976:484) att nedan angivna föreskrifter samt vård och förvaltningsbestämmelser skall gälla för området.

A. FÖRESKRIFTER JÄMLIKT 19 § NATURVÅRDSLAGEN ANGÅENDE INSKRÄNKNINGAR I MARKÄGARES OCH ANNAN SAKÄGARES RÄTT ATT FÖRFOGA ÖVER FASTIGHET INOM NATURVÅRDSOMRÅDET

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar skall förbud gälla att

- anordna upplag annat än tillfälligt i samband med områdets skötsel.

Utan länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet att

- bedriva täkt, utfyllnad eller annan verksamhet som förändrar områdets topografi och landskapets allmänna karaktär, yt- eller dräneringsförhållanden. Gällande täkttillstånd, beslut den 10 september 1979, skall gälla tills vidare,
- slutavverka mer än 0,5 ha eller inom skötselområdet (1) på karta som tillhör skötselplanen för naturvårdsområdet, avverka träd,
- uppföra helt ny byggnad eller annan anläggning,
- dra fram markledning eller luftledning.

B. FÖRESKRIFTER JÄMLIKT 9 § NATURVÅRDSLAGEN ANGÅENDE MARKÄGARES OCH ANNAN SAKÄGARES SKYLDIGHET ATT TÅLA VISST INTRÅNG

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att de åtgärder vidtages inom området som framgår av till detta beslut fogad skötselplan.

C. FÖRESKRIFTER JÄMLIKT 10 § NATURVÅRDSLAGEN OM VAD ALLMÄNHETEN HAR ATT IAKTTAGA INOM NATURVÅRDSOMRÅDET

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar

skall förbud gälla att

- bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar, skada vegetationen i övrigt t.ex. genom att gräva upp örter, gräs, mossor eller lavar,
- tälta eller uppställa husvagn,
- framföra motordrivet fordon eller rida annat än på för motorfordonstrafik upplåten väg.

D. BESTÄMMELSER JÄMLIKT 9 § NATURVÅRDSFÖRORDNINGEN OM VÅRD OCH FÖRVALTNING

Syftet med naturvårdsförvaltningen
Naturvårdsområdet skall vårdas så att erosionsskador ej uppstår och så att allmänheten fritt kan röra sig inom området.

Skötselplan

Naturvårdsområdet skall skötas enligt bifogad skötselplan som härmed fastställs.

Naturvårdsområdet skall utmärkas i enlighet med av statens naturvårdsverk utfärdade anvisningar.

Naturvårdsförvaltare: Skogsvårdsstyrelsen.

Samråd: Samråd skall vid förvaltningen ske med Mora kommun, Vinäs Bys Samfällighetsförvaltning, skötselrådet och länsstyrelsen.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen. I beslutet deltog landshövding Ingvar Gullnäs jämte ledamöterna Börje Andersson, Henry Andersson, Sven Bergström, Emil Ericson, Martin Fallgren, Bertil Helldin, Rune Karlsson, Torris Lars Larsson, Barbro Lång, Göte Nordström, Bengt Nylund, Lillemor Rudholm, Nils Steiving och Anna-Lena Winge.

I den slutliga handläggningen deltog även länsråd Åke Etsare, förste länsassessor Stig Holback, länsarkitekt Nils Nyberg, överlantmätare Karl-Gustaf Kjellman, naturvårdsdirektör Carl Sundt, länsantikvarie Bengt Åkerlund och förste byråinspektör Hannes Mellquist, föredragande.

Ingvar Gullnäs

Hannes Mellquist

Bilagor:
Kartor (3 st)
Fastighetsägarförteckning
Skötselplan, 1980-09-22

LÄNSSTYRELSEN KOPPARBERGS LÄN
Planeringsavdelningen
Naturvårdsenheten

FÖRSLAG TILL

DISPOSITIONSPLAN

SKÖTSELPLAN

för VINÄSGRAVEN, Mora kommun

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ALLMÄN BESKRIVNING

FÖRSLAG TILL FÖRESKRIFTER

DISPOSITIONS- OCH SKÖTSELPLAN

Kartor

Bilaga 1

Bilaga 2

DISPOSITIONS- OCH SKÖTSELPLAN FÖR VINÄSGRAVEN, MORA KOMMUN

ALLMÄN BESKRIVNING

Vinäsgraven är belägen ca 4 km söder om Mora centrum, se karta 1. Det föreslagna naturvårdsområdet omfattar den del av ravinen som är mellan Mora-Malungvägen och ner till ravinens utlopp i Siljan vid Vinäs by. Den är ca 3 km lång och det föreslagna skyddade området omfattar ca 42 ha. Syftet med avsättningen till naturvårdsområde är att bevara ett geomorfologiskt intressant område. En geomorfologisk beskrivning av Vinäsheden och -graven ges i bilaga 1. Naturvårdsområdets omfång framgår av karta 2.

I Vinäsgravens dalgång finns en bäck med ett meandrande förlopp. Bäckens tillsammans med de många källor som springer upp i ravinen gör att hela dalgången är mycket fuktig. Längst nordvästut, vid Mora-Malungvägen är dalgången bevuxen med lövträd såsom björk och gråal. Enstaka granar finns. Ravinens botten är försumpad och vitmossor förekommer rikligt. Detta utseende har ravinen ända ner till den övre vägen i Vinäs by. Inslaget av gran blir här dock något större. Omgivningarna består på denna sträcka av tallhedar. Ravinsidorna, som ställvis är mycket branta och har en höjd på ca 10 m i medeltal, är torra och bevuxna med blandskog av tall och gran. Tallen är dock dominerande.

Mellan de båda vägarna i Vinäs by är graven ca 75 m bred. Här är dalgången fortfarande fuktig, inslaget av vitmossor är dock mindre. Dalgången hyser ett glest trädsikt av björk. På sina ställen saknas trädsikt och där är fältskiktet kraftigt. Ofta domineras detta av mjölkört och älgört.

Ravinsidorna är starkt påverkade av bl.a. utfyllnader av äldre slag. Hela graven har här varit brukad som slåttermark och bete.

Mellan den nedre vägen i Vinäs by till den vattenledning som tvärrar över ravinen strax innan den mynnar mot Siljan, finns spridda lövträd, främst asp och björk. Lövsly är rikligt på sina ställen. Fältskiktet består av högvuxna örter som t.ex. mjölkört och älgört. Området är delvis fårbetat. Ravinsidorna är lägre här än uppströms. De är dessutom starkt påverkade av mänsklig aktivitet.

Omgivningarna till den nedre delen av Vinäsgraven, från den övre vägen i Vinäs by till vattenledningen, består av både äldre och yngre bebyggelse.

Där ravinen mynnar ut i Siljan är markerna sankta och hyser starr, fräken och enstaka videbuskar. Här finns några båthus, bryggor och en utfyllnad som används i båtsammanhang.

På tallhedarna väster om graven finns flera fornminnen i form av fångstgropar och slagg, se vidare bilaga 1.

FÖRSLAG TILL FÖRESKRIFTER

FÖRESKRIFTER FÖR MARKÄGARNA

Det är förbjudet att

- bedriva täkt eller annan verksamhet som förändrar områdets topografi och landskapets allmänna karaktär, yr- eller drä-

- neringsförhållanden som att gräva, spränga, muddra, borra, schakta, dika, dämna, dränera, utfylla, plöja eller utföra annan markbearbetning,
- anordna upplag annat än tillfälligt i samband med områdets skötsel,
 - dra fram luftledning,
 - uppföra ny byggnad eller annan anläggning,
 - använda kemiska bekämpningsmedel,
 - tillföra konstgödsel,
 - inplantera för området främmande växt- eller djurarter,
 - skada levande eller döda träd och buskar eller annan växtlighet,
 - avverka, röja eller utföra skogskultur utöver vad som anges i av länsstyrelsen fastställd skötselplan,
 - dra fram markledning utan länsstyrelsens tillstånd.

FÖRESKRIFTER FÖR ALLMÄNHETEN

Det är förbjudet att

- medföra lösgående husdjur,
- göra upp eld,
- bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar, ta frö och att skada vegetationen i övrigt t.ex. genom att gräva upp örter, gräs, mossor eller lavar,
- tälta eller uppställa husvagn,
- framföra motordrivna fordon annat än på härför upplåten väg.

DISPOSITIONS- OCH SKÖTSELPLAN

MÅLSÄTTNING

Målsättningen med dispositionen och skötseln av området är att bevara de geomorfologiska bildningarna och att i ravinens nedre del skapa ett öppet landskap som minner om det som en gång funnits. Ravinens övre delar skall vårdas så att vegetationen ej förändras onaturligt från sitt nuvarande utseende. Området på sidorna av dalen som ingår i naturvårdsområdet skall ha ett miljöanpassat skogsbruk.

Ravinen skall vara tillgänglig för allmänheten och stigar i området skall kunna nyttjas för t.ex. motion.

DISPOSITIONSPLAN

I området finns idag flera stigar, några som tvärrar över dalen och några som endast går nerför sidorna och sedan följer dalgången ett stycke. Några av stigarna är uppmärskade som motionsspår. På grund av den fuktiga marken blir det stora trampskador i dalens botten.

En äldre, nu igenvuxen stig, bör röjas upp och spångas vid de fuktiga delarna. Motionsspåret bör också spångas, på de fuktiga passagera eller också helt flyttas från ravinen. En allmän uppstädning av området från små soptippar och borttagning av kojor och bilvrak skall göras.

En tillfredsställande lösning på dagvattenproblemen från industriområden norr om ravinen måste komma till stånd.

Information om fredningens syfte, om objektets värde och vad som är förbjudet för allmänheten skall finnas i anslutning till de tre vägarna som passerar ravinen. Området märks upp enligt av SNV:s framförda rekommendationer.

SKÖTSELPLAN (Se karta 3)

Område 1.

Beskrivning:

Området omfattar Vinäsgravens övre delar ner till den övre vägen i Vinäs by. Området består av tvära ravinkanter med torr eller frisk markvegetation och trädsikt av i huvudsak tall, men även gran. Dalens botten är fuktig och ställvis starkt försumpad. Mest björk och gråal finns här.

Målsättning:

Området bör utvecklas utan ingrepp.

Åtgärder: Inga.

Område 2.

Beskrivning:

Området omfattar tallhedarna på båda sidorna av Vinäsgraven. Delvis ingår också ett täktområde väster om ravinen. Tallen är här helt dominerande.

Målsättning:

Området skall ha ett miljöanpassat skogsbruk. Avverkningar kan ske om fröträd ställs. Dessa bör ställas tätare mot själva ravinen och dess sidodalar. Vid avverkning skall hänsyn tas till de fångstgropar som finns.

Åtgärder: Inga.

Område 3.

Beskrivning:

Området utgörs av ravinens huvudsakliga sträckning i Vinäs by. Marken är starkt kulturpåverkad. Genom upphört slätterbruk och bete är tillgången på lövsly relativt kraftig. Røjning har tidigare utförts utan att det röjda virket tagits om hand, vilket har medfört att det på sina ställen är svårt att ta sig fram.

Vissa delar har slagits de senaste åren och andra har betats. Helhetsintrycket är dock att dalen håller på att växa igen. Trädskiktet består av unga lövträd. Ravinsidorna har på sina ställen små utfyllnader.

Målsättning:

Dalen hålles öppen genom bete.

Åtgärder:

Engångsåtgärder:

Röjning av lövsly. Vissa smärre bestånd sparas för att röjas om några år. Detta för att ge fågelfaunan häckningsmöjligheter. En markstädning utförs så att tidigare röjt virke samlas i högar för att förmultna. Gallring av unga björkar utförs.

Underhållsåtgärder:

Området betas i sin helhet. Gärna av både nötkreatur, häst och får.

Område 4.

Beskrivning:

Området omfattar den delen av ravinen som mynnar i Siljan samt något av omgivningarna här. Här finns långa, sankade marker med starr och fräken. Båthus, båtanläggningsplatser och uppläggningsplatser finns. Likaså en vändplan för fordon.

Målsättning:

Oförändrad markanvändning. Verksamheten bör ej utökas. Området får ej heller växa igen.

Åtgärder:

Engångsåtgärder: Inga

Underhållsåtgärder:

Området kan ingå i beteshagen tillsammans med skötselområde 3.

Bilaga 1

Kortfattad geomorfologisk beskrivning av Vinäsheden med "graven", Mora
Ragnar Lannerbro

Väster om Vinäs by i Mora kommun finns ett område, som geomorfologiskt tillhör sydöstra delen av Sveriges största fossila flygsandsfält, "Bonäsfältet". Detta glacifluviala dynamråde har en längdutsträckning på 15 km från Kumbelnäs inom Våmhus i norr till Vinäs i söder samt en bredd av i genomsnitt 3-3,5 km.

Flygsandsområdet inom Vinäs har en yta av 600 ha. Det är uppbyggt av sand, mo och mjäla av olika fraktioner, vilka stratigrafiskt växellagra med varandra till en tjocklek av 30-32 m. Lagren vilar på fast berg, nämligen Orsa slipsandsten, vilken här har en mäktighet av omkring 55 m. Inom området finns ett flertal dyner med samma orientering som Bonäsfältet i övrigt. Möjligen kan någon vara recent omlagrad. I dag är området bevuxet med ca 100-årig tallskog. Fornsiljans strandlinje är väl markerad i terrängen omedelbart väster om byn och landsvägen och ligger här på höjden 176 m.ö.h. Större delen av flygsandsområdet ligger på höjden omkring 180 m.ö.h och dynerna nå en maximal höjd av 10 meter.

Området genomdrages av en ravinbildning, som går under benämningen "Vinäsgraven". Den är 3 km lång och i botten rinner en mindre bäck, som dels avvattnar en tjärn benämnd Igeltjärn, förmodligen genetiskt en åsgrop och dels avvattnar ett större myrkomplex, benämnd Lomsmymren. Den senare är en igenvuxen mindre fornsjö. Omedelbart väster om Igeltjärn uppträder ett höjdparti, benämnd Torrberg, vilket i terrängen på ett utomordentligt och åskådligt sätt registrerat högsta kustlinjen - d.v.s den strandlinje, som fornfjorden (en vik av Ancylussjön ca 6.500 år f.Kr) utbildade - här i form av frispolade stenblock och ett strandplan på höjden ca 210 m.ö.h.

Vinäsgraven har ett medeldjup av ca 10 m och en bredd av 75-100 m. Vinäsgraven har uppkommit genom grundvattenerosion och är i sin uppströmsdel dalravin av Sätertypen av de få för att inte säga enda, som finns inom hela Ovansiljanområdet. Den uppvisar dessutom intressanta överskjutningssediment, vilka uppstått i samband med jordflytningar. Till sin ålder har jag funnit att dessa sidoraviner av Sätertyp tillhör humiditetsperioden ca 600-300 f.Kr.

Man kan sålunda här inom ett mycket begränsat område studera ett flertal av fornstrandlinjerna såväl högsta kustlinjen som fornsiljans strandlinjer samt det fossila flygsandsområdet med sina dynbildningar och inte minst den säregna Vinäsgraven av delvis Säterdalstyp med sina ravinbildningar.

Härtill kommer att å omse sidor om ravinen finns ett antal fångstgropar (10), vilka framkommit i samband med riksantikvarieämbetets fornminnesregistrering år 1912-13. De har använts vid fångst av älg och ren och torde tillhöra historisk tid men kunna även vara äldre. Dessa fångstgropar ligger inom ett område, som delvis är avsett för grusexploatering.